



наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ



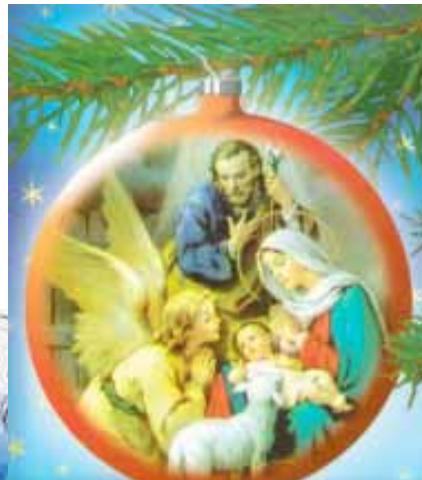
Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 51 (1098) 19 СНЕЖНЯ 2012 г.

З Калядамі і Божым Нараджэннем!

У сумётах двары сядзелі.
Вырасталі дымы ўвачавідкі -
Быццам хаты пралі кудзелю,
З белых хмараў цягнучы ніткі.

Mihasci Skobla.



ПАЛОМНИЦА

Паломніца зорка над імі ішла,
Вяла каралёў пакланіцца.
А зорка была
з незямнога святла,
Як зерне
з Гасподняй сяўніцы.

Яна ў Бэтлеем
каралёў прывяла.
І ў яслях Дзіцятка ляжала.
Хвала суцішала дыханне вала.
Спакора каня падкавала.

Хацелі пакінуць сябе валуны.
І ў цемры не гнулася выя.
У яслях світаў
нараджэнец зямны,
Над Сынам вачэла Марыя.

І скарбы паклалі Яму каралі -
І золата, й міру, й кадзіла.
І, ўкленчыўши,
Іншай дарогай пайшлі.
Там іншай зорка хадзіла.

Укленчыць Дзіцятку
прыйшлі настухі,

Прапахальная сонцам, вятрамі.
І ціха стаялі зямныя грахі.
І чуткі слязу выціралі.

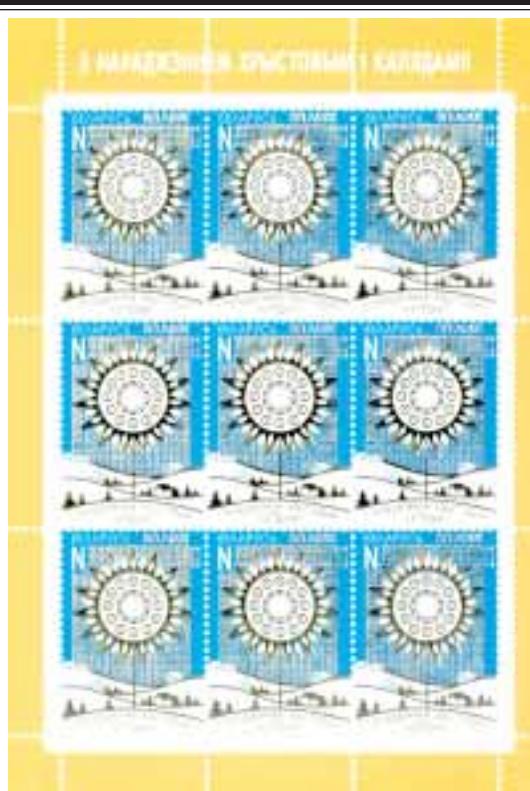
Лес цёмны людскі
Заразтаў і хлудзеў.
І зоркі ўзгаляіся ў гаслі.
Цярліна спагадлівы Бацька
Глядзеў

На свет змаладзелы.
На яслі...

Rygor Baradulin.

Калядныя маркі

“Белпошта” выпу-
сціла марку “З Нарад-
жэннем Хрыстовым і
Калядамі”.



ISSN 2073-7033



Белсату - 5 гадоў



Першы незалежны тэлеканал у Беларусі "Белсат" адзначае сваё 5-годдзе. Канал быў задуманы Таварыствам беларускай мовы падчас распрацоўкі Стратэгіі развіцця беларускай мовы. Рэалізацый ідэю непасрэдна ў Беларусі на той момант, ды і на сёння, было практична немагчыма, таму ідэя была перанесена на тэрыторыю Польшчы.

Трансляцыя канала пачалася з Варшавы 10 снежня ў 2007-м годзе, у Сусветны дзень праваў чалавека. Праект рыхтаваўся Польскім тэлебачаннем пад кіраўніцтвам Агнешкі Рамашўскай-Гузы з чэрвеня 2006 года. Трасляваць незалежную інфармацыю, а таксама аб'яднаны вакол сябе цікаўных і значных асобаў Беларусі - такая задача стала перад Белсатам, кожа кіраўнік рэдакцыі інфарацыйных праграм тэлеканала Аляксей Дзікаўці.

- 21 стагоддзе - гэта стагоддзе тэлебачання і інтэрнэт. Ведаючы пра тое, што шмат хто не мае доступу да інтэрнэту, асабліва ў малых гарадах да вёсках, тэлебачанне аднак найбольш даступны сродак, прынамсі для тых, хто мае антэну. Мы

вырашылі, што варта было б зрабіць такі прадукт, які абсалютна незалежны ад цяперашніх уладаў, каб запрасіць да такога прадукту вядомых, значных творцаў, дакументалістаў, інтелігенцыю, таксама і журнalistu інфармацыйных, каб зрабіць агульна-тэматычнае тэлебачанне.

Цягам пяці гадоў з Белсатам пачалі супрацоўнічаць вядомыя ды аўтарытэтныя людзі ў краіне: славуты музыка Лявон Вольскі, аўтар і вядоўца культавай праграмы "Відзмо-ніяўдзьмо" Сяргей Філімонав, прызнаны дакументаліст Юры Хашчавацкі ды шмат іншых. Вырасла цэлае пакаленне маладых журналістаў. Алесь Залейскі, журналіст, які на канале працуе ад самага пачатку, сёння так акрэслівае свой працоўны дзень на "Белсате".

- Абы не стращаць энергію і матываць, каб завершыць гэты дзень той жа самай энергетычнай напоўненасцю. У выніку і мае матэрыялы такімі атрымаліца, а калі будуць мае матэрыялы, то адпаведна не пакінуць абыякавымі і гледачоў.

326 лістапада "Белсат"



быў вымушчаны скараціць трансляцыю і адмовіцца ад праграмаў у жывым эфіры - упершыню за пяць гадоў дзеяннісці. Гэта вынік недастатковага фінансавання канала ў 2012 годзе, аўдыторыя якога ў Беларусі дасягае амаль 1 млн чалавек. Ад 3 студзеня паводле журнalistu "Белсат" вернецца да звыклага рэжimu працы.

У Варшаве адзначылі пяцігадовы юбілей вяшчання.

У час мерапрыемства падвойдліса вынікі працы, а таксама прэзентаваліся фільмы, створаныя журнalistамі "Белсат".

Па словах дырэктаркі тэлебачання Агнешкі Рамашўскай-Гузы, поспех тэлеканала вызначае не толькі праца, але ідэя ды заангажаванасць:

- Такі праект не ўзікае без ідэі. Канешне, ёсць праца, людзі павінны з чагосяці жыць, але гэта не можа быць толькі праца. Нашыя беларускія колегі рабілі гэта праз патрыятызм. А мы рабілі па старым польскім прынцыпе "За вашую і нашую свободу".

У будынку польскага Сойму адкрылася выставка, прысвечаная пяцігадовай працы першага беларускага незалежнага канала "Белсат". Мерапрыемства ў сядзібе Сойму ўрачыста адкрыла маршалак Ева Копач. Як адзначае польскі дэпутат, старшыня Парламенцкай групы па спраўах Беларусі, Роберт Тышкевіч, "Белсат" - самы важны польскі праект у карысыць дэмакратызацыі Беларусі.

Сакратарыят ТБМ у сваю чаргу шчыра вінцует супрацоўнікаў тэлеканала "Белсат" з 5-годдзем і выказвае глыбокую падзяку за папулярызацыю беларускай мовы.

Радыё Рацяя.

Адзін з заснавальнікаў БНФ *(Міхасю Ткачову прысвячаецца)*

Гэты год - 2012 - можна смела назваць годам Міхася Ткачова. 70 гадоў назад ён нарадзіўся і вось ужо 20 гадоў прайшло, як ён пакінуў гэты свет. У друку выйшла шмат матэрыялаў, у якіх Міхась Ткачоў паказана як навуковец і грамадскі дзеяч. Зараз мы друкуем копію ўнікальнага документа, які ласкава прадаставіў нам сп. Хведар Нюнька з Вільні, праз які раскрываеца постаць Міхася Ткачова як палітыка, аднаго з заснавальнікаў і кіраунікоў грамадскага руху БНФ "Адраджэнне".

У наступным годзе споўніцца 25 гадоў з дня заснавання БНФ, і наша публікацыя будзе першай у шэрагу матэрыялаў, якія з'явицца да вышэйназванага юбілею.

Алег Трусаў, сябра аргкамітэту на стварэнні БНФ "Адраджэньне".

Председателю Совета
содействия Саратовской
прокуратуре Высшему народному
судье БНР 23-25 июня

Организатором конференции Балогу-
ского Народного Фронта: "Академическое удо-
вливение профессоров ВУЗов оказания содей-
ствия в приведении в ^{внимание} Учредительного
собрания БНР 23-25 июня".

Проект предполагает под арестом
участников заседания 600-700 человек, вдо-
ждутся акции при сокращении пер-
сонала на ~~предприятиях~~, массовые забасто-
вки и забастовки вузов, разме-
щенные участники собрания ~~и~~ гости собрания

Все расходы оплачиваются БНР.

По поручению оргкомитета БНР

Президент, председатель
и члены научного совета МИИТ
и члены совета художников

Балогуев, Купавин
Член совета художников

Балогуев Соколов-Курбаш Г.Г.
17 июня 1989г.
Меняк

У Шанхаі адзначылі 130-гадовы юбілей Янкі Купалы і Якуба Коласа

Творчая вечарына прайшла ў Цэнтры вывучэння Беларусі пры Усходне-кітайскім педагогічным універсітэце ў Шанхай. У мера-прыемстве, злажданым генеральным консульствам Беларусі ў Шанхай, прынялі ўдзел праэрктар Усходне-кітайскага педагогічнага ўніверсітэта, дырэктар Цэнтра вывучэння Беларусі, прафесарска-выкладчыцкі склад, беларускія і кітайскія студэнты.



вершы класікаў па-беларуску і па-кітайску, а таксама былі падведзеныя вынікі конкурсу перакладаць.

Цэнтру вывучэння Беларусі перададзеныя кнігі беларускіх аўтараў - 120 выданій.

Я ўжо ніколі не падпішу крыжа роднага на мове няроднай

Дзень добры, “Наша слова”! Некалі нешта дасылаў да Вас, некалі нешта было на- друкавана, зусім мізер, і тым не менш удзячны Вам за туго ўвагу і разуменне маёй няпростай, хатца знешнє мо і караватай віскавай лоді

Шлях мой аказаўся надзвычай пакручасты, круты, доўгі, і Бог ведае, яшчэ які. Прабачце, што пра сябе. Так склалася, што мой жыццёвы шлях ці не цалкам ёсьць копіяй Беларусі, якую мы зараз маем. Я шмат думаў і жыў дзеля таго, каб гэта праяснілася досьцьць набліжана ці дакладна. Яшчэ з маладых зусім гадоў атручаны і змучаны неверагоднай імперска-бальшавіцкай аблыгай, хуснёй-прапагандай не мог даўмешца, куды мне падзеца, вучобы, натуральна, сур'ёнай не атрымалася, хаця з іншага боку мо і надта сур'ёнай яна ёсьць, улічваючы страчаную маладосць, а мо і ўсё жыццё, дзеля таго, каб ісціну выявіць урэшце, выкінуць з галавы і душы пакуту, вярнуць арганізму чыстае і роўнае, ад нараджэння Богам дадзенае дыханне, мо перад старэннем праз чистыя веды памаладзець на-рэшце. З перабудовай, хаця і так званай, прыйшла, зусім для нас, савецкіх выхаванцаў, реч нечаканая, ашаламляльная - гэта галоснасць бы сонца ў труну глянула, ды на лёдзе вырасла трава. Вось гэта адно толькі падштуранула да жыцця дзеля жыцця мо і не блізкага, аднак рэальнага, а не таго дзікага існа-

свайго-трасяняк, якая (без сумніву) трансфармуєцца у гутарковую мову развітай нацыі. Аднак роўна настолькі наколькі наогул адродзіцца і расквітненне краіна. Гэта ўсяго толькі канстататыя загадзя відавочнага, працоцтвам не назавеш, бо сама логіка жыцця стрэлкай тлустаю паказвае на гэта. Ніякі лямант і енк аб нацыянальным занядзе не да месца, да месца толькі адно адшукваць дзе толькі магчымы праўду пра Беларусь і беларусаў, не выбельваць яе, але і з бруду выцягваць небывалага, з усяго набытага складзенца ядро, цэнтр, светло і цяплло, як і паказвае сонца на небе. Вакол гэтага цэнтра ўсё само сабой ажыве і загаворыць, пусціць бы вясну ў душы, а не толькі амбіцыі німаведама адкуль набытых. Ужо даўно, дзесьці дваццаць і болей гадоў як пішу па-беларуску, па-расейску псы-халогія не дазваляе, хаты раней было наадварот. Расейскую мову ведаю і люблю, аднак у сваіх літаратурных рамках, як мову суседнюю. Тут жа на Радзіме літаратурка наша родная-першае мае і адзінае чыстае дыханне. Хаты у побыце натуральна трасянянчік, і гэта лічу вельмі нямана для мяне цяперашнягя. Я ўжо ніколі не падпішу крыжка роднага на мове народнай, як было некалі.

- най, як было некалі.
Ці ж гэтага цяпер мала?
Я ніколі не пайду на вольную
споведзь да расейскага папа і
нават па нешта іншае, бо ён тут
- яўна не беларус і г.д.

- яна на беларускім.
Здароўя Вам і ўсяго
найлепшага паважанай газеты!
Спадзяюся пайменць
болей сіл і ўвагі для вашай
святой працы прычыніцца.
Працы на ўваскрошанне нашае
беларускай мовы.

беларускае мовы.
З найлепшым да Вас!
Ваш даўні чытач -
Алесь Васілеўскі,
—

ДЗЕЛЯ МОВЫ НАШЧАДКАЎ

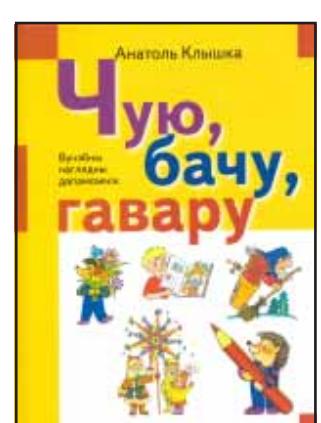
Ілюстраваны слоўнік беларускай мовы для дашкоўнікаў і малодшых школьнікаў "Чую, бачу, гавару", выйшаў у выдавецтве "Асар" якраз напярэдадні навучаль-нага года, але атрымаў вядомасць з затрымкай. Яго аўтар - пісьменнік, мовазнавец, знаны букварыст, заслужаны работнік культуры Рэспублікі Беларусь Анатоль Клышка.

россып родных слоў. Што на прадмет - на ім роднае слова. Прыходзіш ва ўніверсам - і там вочы разбягаюца ад ежы, пітва і, вядома, ад ласункаў. Заходзіш на пошту, і там свае слова. А такіх нагод - сустрэч з рознымі абставінамі жыцця ў книзе аж 66! Дзіця атрымае сапраўдную асалоду ад сустрэчы з роднай беларускай мовай.

Як прыгожа ў гэтым

Вялікія старонкі і выдатныя малюнкі мастакоў М. Казлова і Н. Суставай, адзначаныя дыпломам "За лепшае выданне года" па выніках XLIV Рэспубліканскага конкурсу "Мастацтва кнігі".

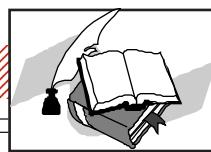
Гартаем старонкі. Вось яно, дзіця, дома, і гэтыя беларускія слова напісаны на малянках усіх пакаёвых рэчай - на стале, крэсле, канапе, акне, шыбе, на падаконніку. Тут слова-вітанні і развітанні, звароты ветлівасці, здаецца, на ўсе выпадкі жыцця. Гартаем старонку за старонкай, і ўсюль



це: салавей цёжкае, верабей чылікае, бусел клякоча, зязу-
ля кукуе, журавель курлыкае,
шпак свінша, сіңіца пішке.

шпак свішча, сініца цинькае...
А як не дашь разам з
дзіцем волі лёгкай фантазії.
"Пра што мараць звяры?" Ды,
пэўна ж, "бабёр пра электрапілу",
"вавёрка пра абцугі для
арэхаў", "крот пра землярый-
ную машыну", а заяц "аб раке-
це, каб уцякаць ад лісы"...

Генадзь ШЭРШАНЬ.



Нацыянальны гонар Беларусі

У Гародні праішла наўкукова-практычная канферэнцыя да 130-годдзя з дні нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа пад назваю "Нацыянальны гонар Беларусі". Канферэнцыя праводзілася як завяршэнне ўрачыстасцяў, прысвечаных беларускім песнярам, у памяшканні абласной бібліятэкі імя Яўхіма Карскага.

Професар Ігар Жук мяркуе, што цяпер малая колькасць гадзінай дадзена студэнтам універсітета, які носіць імя Янкі Купалы, на вывучэнне творчасці юбіляраў-класікаў беларускай літаратуры, але не ўсё выміраеца лекцыямі.

- Павінна быць пастанянае іх вывучэнне, таму што ў іх закладзены некаторыя духоўныя якасці, якія не могуць умяшчацца толькі ў студэнцкую аўдыторыю альбо па-за студэнцкай аўдыторыяй знаходзіцца. Калі проста ѿявіць сабе адсутнасць Купалы і Коласа ў нашым духоўным жыцці, што было б з намі? Уяўляеце сабе такую сітуацыю? Колькі давялося б нам ісці, дарастваць да таго моманту, каб у рэшце рэшт узняцца на вышыню, на якую яны імгненна, рагтоўна і шчасліва ўзнялі і нашу літаратуру, і наш духоўны статус, і нас саміх!

Да працы канферэнцыі запрошаны літаратары, наў-



коўцы з Латвіі ды Польшчы. Пад час ўрочыстасці аўблысці ўзнагароджанне пераможцаў літаратурнага конкурсу "Песнярам роднай зямлі", што праішло ў Музее гісторыі рэ-

лігі. А на другі дзень праішоў круглы стол пра стварэнне электроннай бібліятэкі.

**Якуб Суічынскі,
Беларускае Радыё Рацыя,
Гародня.**

Увага!

Конкурс паводле твораў Міколы Купавы

Пашыраем наўты веды ў гісторыі і культуры Беларусі, у мастацтве нашай краіны прац творы мастака.

Шаноўныя землякі, жыхары Віцебска!

Сёлета адзначаецца 130-годдзе славутых беларускіх песняроў Янкі Купалы і Якуба Коласа. Ім ды іхнія творчасці прысвечана частка маіх карцін, што дэманструюцца цяпер у галерэі "Сіцяна" (вул. Леніна, 16-2, тэл. 360279).

Большасць маіх прац выстаўлена на продаж, і 65% атрыманых грашовых сродкаў я вырашыў ахвяраваць на рэканструкцыю і ўзнаўленне комплексу Базыльянскага манастыра ў Воршы. Гэты помнік архітэктурнай знаходзіцца ў юбіятным стаНЕ, і таму ў кожнага з вас ёсць магчымасць далучыцца да высакароднае справы аднаўлення нашай спадчыны.

Я абвяшчаю конкурс, пераможцы якога атрымаюць магчымасць набыць мой твор за палову кошту. І пераможка той, хто напіша найбольш поўна і красамоўна пра адзін з прысвеченых творасці Купалы ды Коласа мастацкі твор.

Гэта можа быць аповед пра асабістую ўражанні ад паказаных ў маіх творах мясцінаў, або звязанага з імі этапу жыцця і творасці нашых славутых літаратаў. Удзельніцаць могуць таксама ўладальнікі блогаў, якія дашли до спасылкі на адпаведныя запісы ў блогу. Аб'ём неабмежаваны. Але дадатковую вартасць вашым конкурсным працам нададуць арыгінальныя відэа- і фотаматэрыялы, запісаныя на дыск ці дасланыя электроннай поштай.

Свае аповеды (у выглядзе файла ў формате Word ці на паперы) або спасылкі на блогі накіроўвайце на электронны адрес dubrouna@gmail.com ці на паштовы адрес: 220103, г. Менск, вул. Каліноўская д.33, кв.8 не пазней за 24 снежня (выставу можна паглядзець да 20 снежня).

І не забудзьце пазначыць свае каардынаты, каб я мог паведаміць самому дасведчанаму ды крэатывнаму аўтару пра ягоную перамогу!

Найбольш цікавыя аповеды будуць змешчаныя на старонках рэсурса "Аршанская інфармацыйная сеть" www.orshatut.by .

Поспехаў вам, паважаны ўдзельнікі, і няхай дапаможа вам Бог! Ваш Мікола Купава. Маб. +375 (29) 5513236



Менскі хлебазавод выпускае хлеб "Дабрадзей"

Не стала Антона Сабалеўскага

У Маскве пасля цяжкай працяглай хваробы памёр Антон Сабалеўскі. Ураджэнец Глыбокага, які большую палову жыцця праходзіў у РССР, да апошняга заставаўся патрыётам Башкіршыны.

Антон Сабалеўскі нарадзіўся ў 1926 годзе ў Глыбокім на Віцебшчыне. Скончыў Беларускі політэхнічны інстытут, служыў у войску і выйшаў у адстаку ў 1981 годзе ў званні палкоўніка. З 1952 году жыў у Маскве і ахвярна працаў на духоўнае адраджэнне Башкіршыны. Узгадавае старшыня Міжнароднага фонду Янкі Купалы Вячаслаў Рагойша:

- Гэта быў беларускі патрыёт, які ўдзельнічаў у беларускіх, грамадскіх арганізаціях Масквы, шмат рабіў дзеля добра імія Беларусі і добраі славы беларускай культуры. Шмат дапамагаў свайму Глыбокаму, дзе ён нарадзіўся, краязнаўчаму музею. Што мог, тое і рабіў дзеля роднага горада і Беларусі.

У 1989 годзе Антон Сабалеўскі стаў адным з заснавальнікаў Таварыства беларусаў свету "Башкіршына". На з'ездзе беларусаў свету 2005 года на трибуну выйшаў нейкі расійскі чыноўнік і дарагі гарнітуры і неахвотна выбачыўся перад публікаю: "Я двадцать лет живу в Москве и уже забыл родную мову". Пасля ягона га выступу на трибуну імлівіў ўзыйшоў спадар Сабалеўскі і пачаў сваю промову словам: "Я живу ў Москве ўжо пяцьдзесят гадоў, але беларусскую мову не забыў".

Быў кіраўніком маскоўскай арганізацыі ГА "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны". У многім, дзякуючы менавіта яму, у расійскай стаўлі з'явіўся помнік беларускаму песняру Янку Купалу.

Літаратуразнаўц Язэп

Янушкевіч:

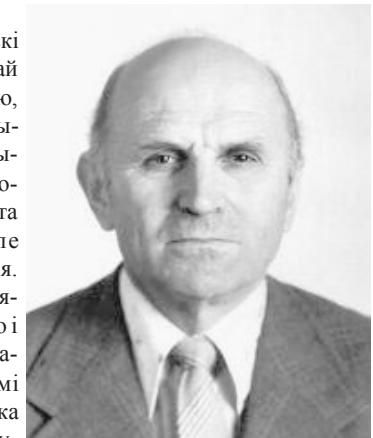
- Спадар Сабалеўскі запомніўся мне сваёй нейкай не па гадах няўрымлівасцю, мудрасцю, нязгаснай патрыятычнасцю. Менавіта ён выступіў з ініцыятывай і замовіў у майго малодшага брата помнік Янку Купалу, але гэтая ідэя не рэалізавалася. Спадар Сабалеўскі для мене - з таго ж пакалення, што і спадар Каўка. Яны мне бащацца такімі маскоўскімі братамі, якія, будучы далёка ад Радзімы, служавалі і слугуюць ёй праз усё жыццё і да апошняй хвіліны.

Антон Сабалеўскі стаўся адным з заснавальнікаў Таварыства беларусаў свету "Башкіршына". На з'ездзе беларусаў свету 2005 года на трибуну выйшаў нейкі расійскі чыноўнік і дарагі гарнітуры і неахвотна выбачыўся перад публікаю: "Я двадцать лет живу в Москве и уже забыл родную мову".

У 1989 годзе Антон Сабалеўскі стаў адным з заснавальнікаў Таварыства беларусаў свету "Башкіршына". На з'ездзе беларусаў свету 2005 года на трибуну выйшаў нейкі расійскі чыноўнік і дарагі гарнітуры і неахвотна выбачыўся перад публікаю: "Я двадцать лет живу в Москве и уже забыл родную мову".

Быў кіраўніком маскоўскай арганізацыі ГА "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны". У многім, дзякуючы менавіта яму, у расійскай стаўлі з'явіўся помнік беларускаму песняру Янку Купалу.

Літаратуразнаўц Язэп



прымалі дачка і сын, які пайшоў шляхам бацькі і таксама служыць у войску. Спадара Антона любілі і шанавалі ягоныя прыяцелі і сябры, гаворыць беларускі пісьменнік Яўген Лецкі:

- Ён быў чалавек справы, чалавек, які верыў у Беларусь і працаў на то, каб Беларусь жыла. Яго пахавалі ў Маскве, і жыў ён у Маскве, але сваімі думкамі ён быў найперш на радзіме, у Беларусі. Ён шмат зрабіў для Глыбокага, і было б правільна і прыгожа, каб ягонае імя было годна ўшанаванае ў гэтым горадзе. Няхай будзе вечная памяць гэтаму чалавеку і грамадзянину найперш Беларусі.

Антона Сабалеўскага пахавалі 7 снежня на Кунцаўскіх могілках Масквы.

Слава беларус.

Калі за адраджэнне мовы, читай, спадарства, "Наша слова"!

Шаноўныя сябры, заканчваеца падпіска на першае паўгодзізе 2013 года. У каталогу інфармація пра газету знаходзіцца на стр. 66. Цана, падрасла, але далёка не ў тэмпе інфляцыі. У 2013 годзе мы спадзяёмся выходзіць на восьмі палосах. Газета мае добрыя рэдакцыйныя партфель і плануе для друку тэксты самых розных матэрыялаў, з рознымі поглядамі і падыходамі, у тым ліку і адрознімі ад пазыцыі рэдакцыі. Мы будзем працяваць друк мовазнайчых і гістарычных матэрыялаў у выкладанні тых аўтараў, якіх вы не знойдзецце на старонках іншых выданняў. Мы не стараемся навязваць чытчу сваю думку ці погляды. Мы падаём факты. Чытайце, даведайцеся, думайце. Будзьце з намі, і вы будзеце з усёй Беларуссю.

РП - 1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету часопіс **63865**
індэкс выдання

НАША СЛОВА

(назва выдання)

Колькасць камплектаў

1

На 2013 год па месццах:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

Куды

(адрас)

(паштовы індэкс)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТАЧКА

на газету часопіс

63865

індэкс выдання

НАША СЛОВА

(назва выдання)

Кошт

падпіскі

пераадрасоўкі

руб.

руб.

камплектаў

1

26700 руб.

руб.

камплектаў

1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

Куды

(адрас)

(паштовы індэкс)



ШЭПЧАЦЦА ЯВАР З КАЛІНАЮ

Сёмага і восьмага каstryчніка 1996 года ў літаратурным музее Іянкі Купалы адбылася Міжнародная на-вуковая канферэнцыя, прысвечаная тэме "Іянка Купала і "Наша Ніва". На згаданую канферэнцыю з'ехаліся шматлікі беларускія суйчынікі, якім лёсам самой гісторыі выпала жыць за межамі Беларусі і кожны з іх меркаваў, якую пакінуць сімвалічна адметную памятку праз згаданую канферэнцыю і адпаведна пра Іянку Купалу. Былі на згаданай канферэнцыі знаныя выхадцы з Беларусі Іянка Запруднік і Вітаут Кіпель. Г от згаданыя спадары прапанавалі пасадзіць як памятку пра канферэнцыю і Купалу на ягонай музейной сядзібе апетыя ў Купалавым вершы Явар і Каліну. Якраз на згаданай канферэнцыі пра-гучала адпаведная песня на Купалавыя слова. Іянку Запрудніку і Вітаута Кіпеля як выгнаннікаў з роднага краю сваёй шчымлівасцю і крануў Купалу твор, і яны пропанавалі на музейной сядзібе поблізу самога музея пасадзіць згаданае дрэва, якое тужыць, асабліва явар, па тых краінах, з якіх яно трапіла ў далёку для іх Беларусь. Сведкай і сучасніцай гэтай падзеі была колішні дырэктар Купалавага музея, паэтава ўнучатая пляменніца Жана Дапкюнас. То як ёй запомнілася згаданая падзея? Ці помніцца?

- Так, я была сведкай пасадкі таго явара, што ўзнёсся ў 1996 годзе на Купалавай музейной сядзібе. Ідэю пасадзіць на музейной Купалавай сядзібе явар прыйшла найперш беларускім эмігрантам. І найперш, як я ўжо згадала, ад Іянкі Запрудніка і Вітаута Кіпеля. Нямала для гэтай ідэі пашчыраваў і Але́сь Баршчэўскі з Беласточчыны. З нагоды той міжнароднай каstryчніцкай канферэнцыі была выдадзена ў 1997 годзе выда-вецтвам "Хата" кніжка. На апошній, чацвёртай старонцы вокладкі змешчаны два фотаздымкі, якія распавя-даюць, як удзельнікі канферэнцыі садзілі згаданыя дрэвы на памяць пра-лучнасць беларусаў свету ў любіві да генія Беларушчыны - Іянкі Купалы. Пасадзілі ўдзельнікі канферэнцыі і згаданыя дрэвы, і найперш явар, каб сінты гэтай замлі ніколі не забываціся, як той залётны на Беларусь явар пра-свае вытокі, адкуль яны. Між іншым, пропанавана на музейной сядзібе Іянкі Купалы пасадзіць явар невыпадковая, далёка неадвольная. Яшчэ раз нагадаю: Міжнародная наувоковая канферэнцыя мела назоў "Іянка Купала і "Наша Ніва". А між тым, мо не ўсе ўдзельнікі канферэнцыі ўяўлялі, ўсвядомілі, што менавіта Іянка Купала ўпершыню свой філософска-раздумны верш "Явар" апублікаваў менавіта ў "Нашай Ніве". Дата публікацыі - першага каstryчніка 1909 г. Менавіта ў каstryчніку, праз шмат гадоў адбылася згаданая сёння не адзін раз Міжнародная наувоковая канферэнцыя "Іянка Купала і "Наша Ніва". Менавіта ў гэтыя дні ўдзельнікамі канферэнцыі і былі пасаджаны ля Купалавага музея явар і каліна. То, калі ласка, у каго слабое ці не вельмі выразнае ўяўленне, што такое явар, прыходзіце на Купалаву музейную сядзібу і вам пакажуць явар адзінокі. Дата напісання гэтага верша Іянкам Купалам - 26-га чэрвеня 1909 года. Напісаў я гэтую дату і гэтак закарцела зазірнуць у Купалу тагачасныя лега-піс. Гэта была адна з апошніх пабывак нашага Празорцы ў Бараўцах. Не-ўзабаве паэтава матуля аблюбие сабе на арэнду новы фальварак і пачнеца

ў нашага Іянкі Купалы новы літара-турны віток - Акопскі. Але пра гэты Купалаў пазытычны віток мы ўсе больш-менш дасведчаныя. А зараз давайце трошкі пранікнемся ў явар. Што такое явар - на Беларусі мала хто ўяўляе, мала хто дасведчаны. Адны кажуць, што гэта такія ягады. Больш-менш філалагічна начытаныя, сведчаць, што явар - гэта падўнёвая разнавіднасць клёнавых. На Беларусі, прынамсі, на Случчыне, згаданы явар амаль не стручаетца. Але вось Іянка Купала дзесяць поблізу Бараўцоў угле-дзе згаданую разнавіднасць клёнаву. Мона Тышкевічавай сядзібе... Балазе, Тышкевічавай сядзіба была непадалёку ад Бараўцоў і ад Астрашыцкага Га-радка, які Іянка Купала здрэску наведа-ваў, карэспандуючы з "Нашай Нівой" праз Астрашыцкую пошту. Можа, вандруючы поблізу Тышкевічавай сядзібі і ўгледзеў на ягонай сядзібі "Явар адзінокі". Давайце згадаем сам пачатак Купалавага верша. У гэтым пачатку гэтулькі дзяталяў, якія гэтак і хочацца асэнсаваць, уявіць іх наяву і, калі хочаце, намаляваць. Цытую:

ЯVAR

За пакутнай за гарою
Ўзнёсся явар адзінокі
І ківае галавою,
Усё ківае ў свет далёкі.

Колькі, бедны, крываўды мае!
Колькі жалю ў гальным шуме!
Хто падгледзе, усё згадае,
Усё прачае ў соннай думе.

Тут што ні слова, што ні радок, кожны з іх змушае задумацца. І най-перш: "За пакутнай за гарою". Чым жа тая гары была пакутная, гэтак і хочацца дазнацца, даведацца! Пэўна, за гэтым азначэннем тоіца якайась легенда, паданне. Дарэчы, арандаваны Луцэвічамі ў Бараўцах - Малых Бараўцах - фальварак пані Стралковай таксама тулуўся на пагорку. Дык от за той пакутнай гарой узнёсся явар адзінокі. Дык мала што ўзнёсся, дык яшчэ і ківае галавою ў свет далёкі. У Іянкі Купалы да таго явара адны спагады.

Сумен явар. Змагаць-біцца
Сіл замала з непагодай -
Па лісточку, па галінцы
Усё губляе з кожным годам.

Гэй, і явар жыў на дзіве,
Паглядаў у свет з адвагай.
Быў ён князем гэтых ніваў,
На ўсім свете меў павагу.

Ад узгорка да узгорка -
Ці там сонейка, ці вейка,
Ці там соладка, ці горка -
Помніць явара жалейка.

І ў дзень, і ў будні, і ў нядзелю
Ён з людзямі са сваім.
Колькі песень аб ім спелі!
Колькі ў песнях яго імя!

Збеглі леты за лятамі.
Як не нашы, нашы песні;
І мы самі, як не самі.
А наш явар? Аж балесне...

За пакутна за гарою
Плача хмуры, адзінокі.
І ківае галавою,
Усё ківае ў свет далёкі...

І гэта Купалава спагада да таго явара праузесь твор. Нагадаю, што свой першы твор пра явар Купала напісаў у 1909 годзе ў Бараў-

цах. У тым жа годзе надрукаваўся ў "Нашай Ніве". Не выходзіць згаданы твор з Купалавай галавы, душы і сэр-ца і ў Пецярбургу. Менавіта ў 1910 годзе, у Пецярбургу, падчас навед-вання ім Элімаха Шыпілы, Іянка Купала піша свой славуты верш "Шэпчацца явар з калінаю", які стаўся сардечнай, шчымлівай кранальной песней.

ЯVAR I КАЛИНА

Песняй вясны лебядзінаю,
Скінуўшы зімнія чары,
Шэпчуцца явар з калінаю
У сумнай даліне над ярам.

Лісцікі зеленія хвалянца
Небу панятлівай мовай:
Росамі міоцца раніцай,
Песцяцца сонцам паўднёвым.

Захадам модлы пакорныя
З маткай-зямлёй адпраўляюць;
Тайна ў ночаньку чорную
Месяца, зор выглядаюць.

Слухаюць смехаў русалчыных,
Лопату крываў начиніцы,
Ветру павеваў ап'янчаных,
Плюскату шклістай крываў.

Чуеца музыка дзіўная
Ў повесцях сонных імшараў...
Цешыцца явар з калінаю,
Скінуўшы зімнія чары.

(Збор твораў, том 2. У часці
тамах. Выдавецтва АН Беларусі,
Мінск 1961.)

Праз гэтую песню на Купала-
выя слова шмат хто чуў пра гэты самы
явар. Але мала каму пашчасціла той
явар бачыць на свае вочы. І мала хто
мне даваў літаратурную трактоўку.
Пераважна гэта былі слоўнікавыя
трактоўкі. Лічыцца, што явар - гэта
разнавіднасць клёна. Але абсалютная
большасць людзей не арыентаваліся
ў паняцці **явар**. Баравецкі люд, дзе быў
напісаны згаданы верш на просьбу
паказаць ці расказаць мне пра той
явар, пераважна паказвалі мне балот-
ную расліну аер. Былі і такія, што
казалі, што явар - гэта якайась ягада.
Але апошнім часам нямала мне трапля-
лася і дасведчаных людзей. Так, пры-
кладам, настаўніца менскай школы,
Надзяя, распавядаючы мне адну казач-
ку пра Іванку, згадала: "Аж сядзіц
ведзьма і явар грызе, каб той явар
упаў на Іванку і забіць яго. Надта же
любіла ведзьму ласавацца маладен-
камі дзіцячым мяскам. А ў той мо-
мент поблізу яцелі лебедзі. Падхапілі
Іванку і да таты з мамай перанеслі
яго. Гэтак яны і паратавалі Іванку".

А не гэтак дайно на краязнаў-
чай фальклорнай вечарыне, якая
ладзілася 29 траўня 2012 Тавары-
ствам беларускай мовы, пачуў яшчэ
адну песню пра вядомы нам явар.
Знаны спявак фальклорнага гурта
Алег Хаменка спяваў:

Ой пелі каліна
Чырвань ягада горкая.

Плакаў явар і каліна -
Чырвань ягада горкая.

Праважала маці сына -

Чырвань ягада горкая.

(28.05.2012, панядзелак, Алег
Хаменка)

Не-не дык калі-нікалі і наша
Беларускае радыё знайдзе ў сваіх
фондах адну, другую народную пес-
ню пра згаданы явар. А наогул, нашы

людзі вельмі кепска арыентуюцца ў
явары, у тым явары, які стаўся для
Іянкі Купалы дрэвам-сімвалам, дрэ-
вам-арыентірам.

Не гэтак даўно ў Купалавай Вязынцы была Купалава свята з
нагоды ягонага 130-годдзя, і я не пра-
пусціў нагоды пацікавіца ў шматлікіх
вязынскіх гасцей пра гэты явар. У
каго і якое ўяўленне пра згаданы
Купалаў явар. Старэйшыя пераважна
згадвалі мне пра аер - балотную рас-
ліну. Моладзь жа наогул першы раз
чуе гэта назоў. Таму я і ўзяўся давесці
да ведама ўсіх Купалавых слухачоў
слынныя песні на Купалавыя словаў
"Шэпчацца явар з калінаю".

Але перш заглянем у книгу
"Расліны свет: Тэматичны слоўнік".
Мінск: Беларуская навука, 2001.

"Явар, клён ілжэплатанавы
(Acer pseudoplatanus) - лістападнае
дрэва роду клён сямейства кленавых.

Дрэвы вышынёй да 40 м.
Крону густая, піраміdalна-шара-
добная. Лісце пальчаталопасцевае,
востраканцовое, чарапанковое. Квет-
кі экоўта-зялёныя, духмянныя, у
доўгіх панікльых гронках; плод - дуб-
крылка. Жыве да 100 і больш гадоў.

Радзіма явара - Паўднёвая
Еўропа і Малая Азія.

На Беларусі вырошчаюцца ў
дэкаратыўную расліну ў садах і
парках. Мае формы з пурпуровым і
бела-стракатым лісцем. Цвіце ў
чэрвені.

У розных дыялектах беларус-
кай мовы яварам называюць цэлы
шэраг іншых дрэваў, у тым ліку **асіні**,
таполю, **лістоўніцу**.

Ідэнтыфікацыя явара тут і ў
многіх іншых выданнях зроблена на
грунце ўкраінскіх крываў, дзе явар-
клён расце. У Беларусі, як было сказа-
на, сам па сабе явар-клён не расце, але
ён столькі разоў згадваеца ў народ-
най творчасці, што ўзнікае пытанне,
як народ мог спяваць і баяць пра нейкі
явар, ніколі яго не бачыўшы. І той жа
Купала піша пра явар, як пра звыкае
дрэва, а аказваеца зусім не вядома,
дзе б ён яго бачыў, ды яшчэ так
дакладна адрозніў ад звычайнага
клёна.

Для Купалы гэтае дрэва па-
вінна было быць добра ведамым і
часта сустраканым. І вось тут варта
звярнуць увагу на апошні абзац тэ-
матычнага слоўніка "Расліны свет",
дзе сказана, што ў беларускіх дыялек-
тах словам "явар" называеца іншае
дрэва - не клён.

На Мастоўчыне, у раёне
вёскі Гудзевічы жыў такі заходні-
беларускі паят **Міхась Явар (Явар -**
псеўданім). Дык вось і ў Гудзевічах, і
у прылеглых вёсках **яварам назы-
ваюць менавіта серабрыстую (бе-
лую) таполю**. Такая назва харектэр-
ная і для іншых мясцін Панямоння (в.
Беліца Лідскага р-на).

Такім чынам прывязваць **ку-
палаўскі явар** да паўднёва-еўрапей-
скага клёна наўрад ці справядліві,
хутчэй за ўсё - гэта наша звыкала
беларускае дрэва і хутчэй, што ў Купал-
авым выпадку, гэта таксама **сер-
абрыстая таполя**, шырокая распаўсю-
джаная ў Беларусі.

А сучасным "даследчыкам"
беларускага фальклору перш, чым
лезі ў замежных крываў



Неабходна ўдакладніць адрасы

Як і некаторыя іншыя, не раз і я думаў і пісаў аб tym што мой родны Слуцк у ліку многіх гарадоў і мястэчак Беларусі мог бы мець неафіцыйны і нават афіцыйны статус турыстычнай Мекі. Падстаў для гэтага як у імёнах славутых людзей мінуўшчыны, так і мясцін (часам са знакавымі аб'ектамі), якія ўпрыгожвалі і ўпрыгожваюць старажытны горад на Случы, - нямала. Тэартычна яно то так, але да практичнага ўвасаблення гэтай мажлівасці справа пакуль што яшчэ не даходзіць. Наадварот, там больш дбаюць аб адкрыцці піўнушак і крамаў па гандлі таварамі для добраахвотнага вар'яцтва.

У горадзе, пасля таго, як там спляжылі-знічылі многія гістарычныя будынкі ў даўенныя, паслявеннія часы і зусім нядайна, усё ж ёсьць што паказаць, а ўжо, што распавесці пра падзеі, звязаныя з імі, - tym болей. Але гэта трэба ведаць.

Неабходна заўважыць: ёсьць шмат аргументаў (і нават ускосныя пісъмовыя крыніцы), што Слуцк на сто адзінанаць гадоў старыши, чым зафіксавана першае (1116 г.) упамінанне пра яго ў Іпацьеўскім спісе летапісе "Аповесці мінных гадоў". Больш таго - ёсьць матэрыяльныя доказы таму, што шлях з варагаў у грэцкі праходзіў і па Случы, цераз паселішча, якое потым атрымлівала назвы: Случск, Слуцак, Слуцк. У сувязі з нашай тэмай немагчыма абысці увагай такую важную дэталь. Па ўрадлівасці пераважная частка земляў на Случчыне - гэта землі першай катэгоріі, яны прыраўноўваюцца да ўрадлівых ўкраінскіх чарназёмаў. Гэта засведчыла і даўня мяцовая прыказка "Калі не ўродаці Слуцкую раўніну, дык не накорміць і Ўкраіну". Праваўніцтва і клапатлівія людзі тут заўсёды жылі пераважна заможна.

Да ўсяго, Случчына патанала ў садах. Тому яшчэ адной з прычын выхуку Слуцкага паўстання былі дзеянні бальшавіцкіх прадразвёрстнікаў у Беларусі, якія імкнуліся рабаваць стадолы, хлявы, свірны, варыўні, гарышчы, капсы, дамы, гаспадаркі Слуцкага краю.

А пра тое, што Слуцк, з гледзішча ваенай стратэгіі і тактыкі, быў добра разбудаваны і адпаведна абаронены, сведчыць той факт, што ён заставаўся адзіным горадам на тэрыторыі ВКЛ, які не змаглі захапіць маскоўскія заваёунікі ў часе трываліцага руска-польскай вайны (1654-1667 гг.). Дарэчы у XVI - XVII стст. Слуцкае княства было самым буйным на тэрыторыі Беларусі. Да гэтай вайны, у 1617 г., у горадзе быў адкрыты ліцэй, які ўжо тады называлі Слуцкім Афінамі. Пашверджаннем таму быў узровень адукцыі, што атрымлівалі там наўчанцы, якія пазней прыбывалі туды

нават з іншых месц ужо Расійскай Імперыі. Сярод іх - будучы філософ Ул. Ільін (не блытакаў з I. Ульіным). Сярод шматлікіх работ Ул. Ільіна вылучаючы "Запечатанный гроб" (1926 г.), "Всенощное бдение" (1929 г.) і інш. Памэр філософу Парыжы (у эміграцыі), пахаваны на могілках Сент-Жэневеў - дзе Буда пад Парыжам побач з Іванам Буніным. Цікавым бачыцца факт, што нямецкім даследчыкамі даказана быццам у аснове "Вялікай дыдактыкі" выдатнага чэшскага педагога Яна Амоса Коменскага (1592-1670 гг.) ліжыць "Статут Слуцкага ліцэя". Сёння ў будынку былога ліцэя, які ў свой час быў пераўтвораны ў гімназію, знаходзіцца сярэдняя школа № 1. Сярод наўчэнцаў быў гімназійскі ліцэй: беларускі паэт, мемуарыст, перакладчык удзельнік паўстання 1863 г. Альгерд Абуховіч (граф Бандынэй); асветнік, перакладчык, кнігавыдавец Ілья Капіевіч, які браў чынны, актыўны ўдзел у падрыхтоўцы і правядзенні рэформы 1708 г. грамадзянскага шрыфту у імперыі Пятра I; дырэктар Маскоўскай (Усерасійскай) аблесерваторыі Вітольд Цэрскі; беларуска-польскі паэт Адам Плуг; Пётр Карповіч, які ў знак пратесту супраць рэпресій у адрас рэвалюцыйнага студэнцтва смяротна парапні міністра адукцыі Багалепава (14 лютага 1901 г.); грамадскі дзеяч і пісьменнік Язэп Дыла; пісьменнік Рыгор Бярозка, з чыімі бацкамі сябраваў Якуб Колас; выдатны спецыяліст у галіне авіяцыйных і ракетных рухавікоў Сямён Косберг. Адзін з кратэраў на адвартным баку Месца носіць яго імя. Імем С. Косберга названа вуліца ў Слуцку. Аб'ём гэтага артыкула не дазваляе называць яшчэ дзесяткі імёнаў быльх наўчэнцаў гэтага установы, якія пазначаны ў розных энцыклапедыях і даведніках. Вядома, што сярод ваяроў Слуцкага збройнага чыну быў выпускнік і тагачашнія наўчэнцы. "Слуцкіх Афін".

У гэтай частцы горада можна наведаць тэрыторыю быльх персіярні (фабрыкі слуцкіх паясоў), дзе ў нашы дні размешчаны завод сантэхбастлавання. А непадалёк адсюль - наўскасяя праз Случ, крыху ў правым кірунку знаходзіцца вёска Ячава, многія жыхары якой бралі актыўны ўдзел у Слуцкім паўстанні. Што ж тычицца персіярні, то хіба не цікавы хаця б такі гістарычна-побытавы факт, які паведамляе ў сваіх "Мемуарах" літаратурны і палітычны супернік Аляксандра Пушкіна Фадзей Булгарын, калі пад час візіту ў Слуцк расійскага цара Пятра I прыём у яго гонар быў наладжаны менавіта ў персіярні. І вось жа тут Пётр I сватаў аднаго свайго мажнога, высокарослага грэнадэра за прарабку Ф. Булгарына. Але тая адмовілася, скажаўшы, што яна не слабейшая за слугу цара. Як пісаў праўнук, прыгожая, яна была высока

кая ростам і моцнай сілай. Названыя гэтыя два аўктыўы знаходзіліся на былой Сенатарскай, пазней перайменованай у Шырокую вуліцу. Сёння вуліца носіць назыву - Камсамольская. Гэта - самы цэнтр, асяродак, сэрца старога горада.

Заслугоўваюць увагі месцы і збудаванні ў больш маладзейшай частцы горада - за межамі старога цэнтра. Напрыклад, гэта будынак краязнавчага музея (вуліца Леніна, былая Шасейная, што была часткай шашы Масква-Варшава). Першапачатковы - гэта дом дваранскага сходу. Там таксама ў свой час па-свойму цікава працякала пэўная частка мяццовага жыцця слуцкага бамонду. І адлюстраўваў гэта ў сваіх паземах тагачасны тутэйшы паэт Р. Скурат "Файнбергада". Пра названага аўтара і яго пазому колькі слоў сказаць трэба. Дык вось гэты Р. Скурат сам сібе ў паземе называе "членом клуба не из важных". А важныя - гэта тая, што збіраліся ў будынку дваранскага сходу і ўсю ноч праводзілі за гульнёй у карты на гроши. А дзе гроши, там, вядома, што ... Гулялі тут важныя асобы - прадстаўнікі тузвішчага інстытуту. Вось некаторыя з іх: Файнберг Савеліч (на яго прозвішчы называна пазема) - уладальнік аднаго з гарадскіх паравых млыноў; Крупскі - памешчык, дзед Надзеі Канстанцінаўны Крупскай; Бярозка - бацька рускага пісьменніка Георгія Бярозкі (аўтара ў свой час шырока вядомага рамана "Ночь палкавода"), у савецкія часы першы дырэктар 2-й школы; Мігдала Слуцкі "Габсэк", ліхвар; мяццовы памешчык вырашыў ў 1910 г. яго забіць, але ён выехаў са Слуцка ў Карэлічы. Дарэчы, герой паземы "Файнбергада" Мігдала Бяйнус - бацька фізікатаэратыка, акадэміка АН СССР. Пазуму "Файнбергада", напісаную ў 1910 г., як кажуць пад Пушкіна і нават з эпіграфам з таго ж А. Пушкіна: "Дела давно минувших дней" атрымалі з рук случакоў-старажылай выдаць беларускі (слуцкі) краязнаніца, старышыня сябра аўтара гэтых радкоў, Рыгор Родчанка. Старажылы ж добра ведалі Р. Скуратага. Надрукавана пазема была ў грамадскім штотыднёвіку Слуцчыны "Айсберг" (№3, 6 чэрвеня 1991 г., а першапачаткова яна была апублікавана ў газете "Шлях Ільіча" (26 сакавіка 1988 г.) З прадмовай публіктара Р. Родчанкі. Звернем увагу на то, што з гэтага дому (Дома дваранскага сходу) не спяшаўся ў шэрагі слуцкіх ваяроў. Пазней тут месціўся рабоча-сляянскі клуб імя рэвалюцыянеру Крэйнаса.

Аб'ектай для пытлівых і дапытлівых у гісторыі і краязнавстве як случакоў, так і турыстаў, вядома, не адзін дзесятак. Але мэтага гэтага артыкула зусім іншая, чым, іх пералічваць, а тым болей - апісваць. Наша задача - з'арыентаваць

пераадрасаваць зацікаўленых валанцёраў, дэсантных - хто едзе па месцах Слуцкага збройнага чыну (27 лістапада - 31 снежня 1990 г.), не ведаючы дакладна, дзе распачыналася ў горадзе Слуцку галоўная падзея тых часоў - Устаноўчы сход Случчыны, а за ім - і паўстанніе (Слуцкі збройны чын), блытае гарачыя адрасы (вуліцы і будынкі) тых часоў. Дык вось Рада Случчыны і штаб будучага паўстання з самага пачатку і да адхіду на месцы баявых дзеянняў знайходзіліся толькі ў доме Э. Вайніловіча па вуліцы Сенатарскай (Шырокай) насупраць знакамітай гімназіі. Дом гэты, вялікі, двухпавярховы, быў адным з найпрыгажыльных будынкаў у Слуцку. Яго не трэба блытаць з будынкам дваранскага сходу. У хуткі час пасля задушэння паўстання дом Э. Вайніловіча бальшавікі зруйнавалі, і на яго месцы была пабудавана электрастанцыя. Сёння там цэнтральная гарадская кацельня. Ноўныя гаспадары жыцця ведалі, як сіцаць людскую памяць. А цяпер колькі слоў пра Э. Вайніловіча, хто ў памяць аб сваіх памерлых малагадовых дзесяцях Сымоне і Алене пабудаваў у Менску Чырвоны Касцёл, вядома, у сувязі са Случчынай. Тут яму належалі маёнткі Савічы, Пузай і інш. На працягу 35-ці гадоў ён - ганаровы судзя Слуцкага павету. Ён жа - старшыня Таварыства дабрачыннасці гэтага павету, спрыяўнічыўся да адкрыцця ў Слуцку гандлёвой школы. Першая яго адукцыя - Слуцкая гімназія (1865 г.), а яго далёкія продкі ўласнікі намаганнямі і на сваіх сродках сфармавалі Слуцкую дружыну (харугву) якая, пад кіраўніцтвам слуцкага князя Аляксандра Алелькі годна заўважыла ўласнікі гэтае павету, суды судаў і іншых гарадскіх улад. Але гэта ўжо іншая гісторыя. Хутка пасля пажару на месцы былога суда паўстаў дзесяціпавярховы жылы дом. Так паўстала амаль адзін да аднаго і амаль на тым жа месцы практыка сцірання з людской памяці праўныя народнага гневу.

А цяпер вернемся на вуліцу Леніна (Шасейную), да музея, праўда, на другі яе бок, і крыху пройдзем у заходнім напрамку-накірунку. Праз два дамы, за гарадскім паркам, ці - як даўней яго называў - Летнім садам прыпынімся каля двухпавярховага цаглянага будынка кансервава - сокавага завода. Да рэвалюцыі гэта камерцыйная вучэльня, пасля відзвініці паводзінамі судовай і іншых гарадскіх улад. Але гэта ўжо іншая гісторыя. Хутка пасля пажару на месцы былога суда суды судаў і іншых гарадскіх улад. Палякі ж з каманды "кумкі Варшавы", як называў яе калісь Кастусь Каліноўскі, уручыўши будучым слуцкім паўстанцам 360 стрэльбаў са збітymі прыцэламі, у лістападзе 1920 г. пакідалі Слуцк. А пакіданілі "Папараць-кветку". Пасля ж выдавалі паўстанцаў бальшавікам. Абодвум ім і ў адноўкавай меры не хадзелася мець у суседзях незалежную, саводную Беларусь (БНР). І яшчэ. У паняволенай Крамлём часцы Беларусі Случчына пацярпела больш за іншыя землі нашай Айчыны. Пра частку Беларусі ў складзе Другой Рэчы Паспалітай - іншым разам. Дык вось, і калі гэтага будынка ("Папараць-кветкі") трэба ўскладаць кветкі. Ёсьць інфармацыя, што гэта будынак мяццовыя улады маюць намер знесці. А маглі б прад'явіць рахунак Польшчы за яе колішнія падпальныя дзеянні. Ды дзе там!

Падсумоўваючы сказанае вышэй, зробім выснову: гістарычна памяць нашая, а пра слуцкіх паўстанцаў - патрыётаў асабліва, павінна быць прамяністай, асвеченай, дасведчанай і дакладна арыентаванай. А таму, хай сабе і ад няянных, памылак усё ж трэба пазбаўляцца і ведаць сапраўдныя адрасы нашых гісторычных падзеяў.

**Яўген Гучок,
ураджэнец
г. Слуцка.**



Былы дваранскі сход



Былая Камерцыйная вучэльня, былая "Папараць-кветка", сучасны кансервавы завод

У лістападзе 2012 года пабачыў свет новы паэтычны зборнік. Аўтар - жанчына, настаўніца.

Сцілласці гэтай пасткі праглядаеца, адчуваеца адразу, як толькі восьмеш у рукі яе кніжку. Што чалавек адразу ўбачыць? Канечне, вонкі. Тут, на першы погляд, як бы звычайні куток нашай прыроды. Прыгледзेऽшыся, заўважым адлюстраванне закона: "...як на небе, так і на зямлі..." (птушкі, якія ў палёце, мастак паказаў і ў адзіне). А яшчэ прыхаванае сонца, гэты зусім жывы ружовы колер, калі яно залоціц ваду. Хаця самога сонца не бачна. Гэта вонкі першага паэтычнага зборніка Вольгі Цімафеевны Шпакевіч. Ён надрукаваны пад называй "І тку жыцця сувоі". Кніжку хочацца ўзяць у рукі, гартаць, каб даведацца, якія ж сувоі выткала аўтарка, які набытак пранане чытачу.

Вершы Вольга піша са школьніх гадоў, тады ж начала друкавацца. Нарадзілася яна на Палессі, і любоў да роднага куточка нясе праз усё жыццё, вяртаеца думкамі да сваіх мясцін. У вершы "Радзімае Палесце" чытаецца:

*I мне з зяцягам чулым
Часцей бы слухаю песни...
Мой край, душы прытулак,
Радзімае Палесце.*

Здольнасць таленавітай душки адчуваецца роднага мясціны дае магчымасць ствараць такія чулія радкі ў вершы "Палесская паводка":

*А на Палесці зноў паводка:
Зямля ўмываеца вадой.
Палесце! Я хоць і далёка,
Але душой заўжды з табой!*

І "цыянгу жыцця сувоі" (с. 105), і "любові столку" (с. 78) - усе яе паэтычныя вобразы нарадзіліся з жыцця, ад будзённых, здаеца, спраў і з'яў. Гэта і захапленне прыгажосцю прыроды, і любоў да роднага Палесці, і тонкае адчуванне слодычу і болю кахрання, і роздум над лёсам і сэнсам быцця, мясцам чалавека на Зямлі і ў Сусвеце...

Скарбонка Вольгі Шпакевіч багатая на слова. Нават лексіка адрасуе чытача да народнага побыту: *намітка, радно, сувоі, харомы, рудыя (карычневыя)*. Аўтар добра ведае фальклор, карыстаеца гэтым багаццем, і стварае свае, адметныя творы. Адзін верш так і называеца: "З народнага"

*Засало гурочки
Горкімі слязамі... (с. 71)*

Там лёгкія, жартуюна-журботныя вобразы жаночай долі, бо "не адпусціць хата", ёсць спадзянаванне на лепшае і, галоўнае - "бо што скажуць людзі".

Яшчэ адзін верш "Дзве сястрыцы" як бы вяртае нас у даўніну: *Дзве сястрыцы мела я,* *дзве сястрыцы,* *Па ваду хадзілі мы да крыніцы...*

І далей цэлы воз дзяўчоных перажыванняў.

А ў вершы, які прысвечаны дзеткам, з называй -"Зярнітка", - казачны зачын:

*Жыло-было зярнітка,
Такое же, як і ўсе.
Маленчкімі гладкім
Прышло яно на свет...*

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.
Пасведчанне аб реєстрацыі № 908 ад
18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:
231293, Лідскі р-н, в. Даліна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:
231282, г. Ліда-2, п/с 7.
E-mail: naszaslowa@tut.by

Жыцця сувоі

А потым адно за адным успываюць прыгожыя, дакладныя, вельмі блізкія і родныя слова, нават даўно не чутыя. Асабліва радасна за тое, што кожнае слова стаіць на сваім месцы, увідавочкі стварае свой, адметны малюнак. Напрыклад: "зябласць ў цяньку" і ў кутку... буяла спаквала... піло спатольна сокі... а потым расквітнела...", і канчатак у гэтым вершы адпаведны думам настаўніка (і ўвогуле добра галявека):

*I сістні зернігү спелых-
На радасць і дабро. (с. 92)*

Дарэчы, у многіх вершах прасочваеца такая думка: а што вырастает ў душы?

Сустракаюцца таксама харектэрны для вуснай народнай творчасці памяншальна - ласкальная суфікс: *вяселейка, галоўка, слёзкі, сястрыцы*. У яе творчасці можна знайсці такія слова і спалучэнні слоў, якіх не знайдзеш у іншых аўтараў: *каханне вяснуеца ў сэрцы, змаладзею, зазімела, вясна дажджіўці, будзёнишчыну не падняядзеліць, з зяцягам чулым песні, гады-бегуны і іншыя*.

Кажуць, усё пазнаеца ў падарунні, таму ў вершах Вольгі Шпакевіч парадунні як мастацкі сродак маюць адмысловую трапнасць:

*Сумны снег,
як бальнічная столь (с. 111)*

Адкрыты раяль, нібы рана (с. 39)

*Прышоў у лёс, як зорка.
Пайшоу навек, як зінчка (с. 75)*

Як вясною зямля, змаладзею (с. 75)

*Рабін чырвоныя маністы,
Нібы агенчыкі надзеі (с. 76)
і іншыя.*

У вершах багата рассыпана непаўторных, свежых, трапных метафор:

Дзень і ноч памяняліся ростам (с. 80)

Мяне летні дожджык зацалуе (с. 106)

Час гады адгортаў (с. 110)

Тку адохаю сувоі (с. 113) і іншыя.

Добрае веданне роднай мовы дазваляе ўжываць багата сінонімай, ды яшчэ і такіх слоў, што ў звычайнім побыце не надта і пачауш:

*Не баліць, не ічыміць у грудзях
(с. 31)*

Мяне сум і журба долу гне (с. 69)

*Загушикаў, сучішыца мой боль
(с. 33) і іншыя.*

Напеўнасць, зладжаную за-
кончанасць некаторым вершам пры-
даюць паўторы, і сплятаюцца слова
у чароўныя вяночак:

*I шукаю, шукаю дарогу
Да душы, чалавечай душы. (с. 107)*

*Параіце, я прашу, параіце,
Параіце, як Вас не кахаць.
(с. 68) і іншыя.*



Жыццё не адназначнае, яно складаеца з супярэчнасцяў, таму аўтар звяртаеца да такога мастацкага сродку, як антытэза:

Час ні слодыч, ні горыч не сцёр (с. 68)

*Маё жыццё з цішыі і з грому,
З вясёлак, часта - з бліскавіц.
Такі цяжкі пад'ём угору
I хуткі-хуткі спуск уніз. (с. 109)*

*На шалях страху і адвагі
(с. 58) і іншыя.*

Прафесія заўсёды кладзе адбітак на тое, што робіць чалавек. Асабліва прафесія настаўніка, бо яна адметная тым, што тут ідзе гаворка пра душы дзіцяці. Верш "У школе" адлюстроўвае сучаснае становішча мовы ў грамадстве:

*"Навошта мне гэта мова?"-
Гаворыць бяздумна дзяўтва.
Калючыя, горкія слова
З размаху кідае мне ў твар.*

*А я, не сцярпейшы абрацы
Да мовы, да слова свайго,
Шукаю, шукаю адказ ім
У рэчак, палёў і лугу.*

*У птушак, у кветачак першых,
У музыцы веснія зямлі...
Я гукі збіраю - у вершы,
Каб вучні паучуць іх маглі.*

*Ім лепшыя кніскі чытаю,
Тлумачу: што, дзе і калі?
Я душы, як сінкткі, гартаю
І сею зярніты любі.*

Таму не выпадкова некаторыя радкі гучаць як наказ, як запавет настаўніка вучням:

*Зусім няважна, хто ты,
Галоўнае - які. (с. 34)*

*Галоўнае на свае -
Мець званне: чалавек. (с. 34)*

А яшчэ ў яе вершах гучаць свае, адметныя выслоўі:

Надзею хаваю заўжды рана (с. 39)

Пасля слёз урадлівой душа (с. 95)

*Смерць бывае заўжды недарэчы,
Смерць - заўсёды
ніяўтольная страта (с. 72)*

*...і часце тады саладзее,
Калі доўга чакаеш яго (с. 100)*

Чытаеш вершы - і заўважаеш, што аўтар ведае цану жыцця і ўмее бачыць вакол сябе прыгажосць. Яна жыве, звяраючы "шлях свой з высо-
каю мэтай" (с. 41). І не перастае марыць:

*Як я мару, каб слова паводкаю
У душу несупынна плылі. (с. 42)*

А ў вершы "Мая паэзія" яна признаеца:

Пазіз звонкімі струнамі

Маё аздабляе жыццё. (с. 43)

Многія радкі ўразаць чытача сваёй дакладнасцю, бо аўтар мае здольнасць перадаць стан душы ў розных жыццёвых, часам вельмі няпростых абставінах. Можа трапна паказаць прыгажосць не толькі роднай прыроды, але і прыгажосць, і складанасць унутранага жыцця чалавека. Не кожны можа дазволіць сабе такую думку:

Быць сабою заўсёды і ўсюды (с. 20)

Альбо напісаць такія слова, якімі заканчваеца верш "Мая мэта": *Колькі ж трэба празьцы і праехаць,
Каб да ісціны разум дайшоў,
Што галоўная з мэт чалавека-
Станавіца чысцейшым душой.*

(с. 15)

Дасканаласць паэтычных вобразаў уражвае сваёй разнастайнасцю. Беражлівія адносіны да слова радуюць. Чытаеш вершы, і быццам гартаеш старонкі спачатку чужога жыцця. Потым адчуваеш, які гэта чалавек. Дык вось, пашт Вольга Шпакевіч - наша сучасніца, з уласцівай ёй існай жаноцкасцю і спрадвечнай беларускай цнатлівасцю, шчырая, здольная на вялікую любоў. Гэта чалавек, які працуе над сабой. Яна так і піша ў вершы "Майму настаўніку": *Вучуся сіле волі
І працы над сабой. (с. 110)*

І ў гэтым ёй дапамагае пазізія. Дык няхай жа красныя яе жыцця будуть спраўнымі. А мы маем магчымасць пачытаць добрыя, прафесіянальна вытрыманыя вершы ў прыгожа аформленай кніжкы.

А яшчэ Вольга Шпакевіч друкуеца пра вершы ў жаночым часопісе "Алеся":

Агенчык

*Я любіла ў дзяцінстве ля печы
Вечарамі сядзець і глядзець,
Як імклівы і жывавы агенчык
У бяздонную цемрадзь ідзе.*

*Хоць гады адплылі мае дымам,
Захапішы бярэмкі надзеі,
Я вачамі гляджу малавымі
На агонь, на сябе, на людзей...*

*І пакуль будзе польмі ў печы
Завіаца ў таемны вяноч -
Будуць іскры раіца у сэрцы
І хміліць маладосці віно!*

* * *

*Мне здалося часінай вясноваю,
Што сады на зямлі з аблачын,
І я вершы ўпарты висноўваю,
Каб душу было чым падлячыць.*

*Вабіць ранак расою іскрыстаю,
Вечар кветкамі ў лузэ ачах.
А я вершы натхненія запісваю,
Каб магла адпачыць і душа.*

*Аднастайнасць пачуцця і водгукай,
Неадчэны ўспамінай палын...*